

פניני הרמק

יו"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תוכב"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

זמני עיה"ק ירושלים תוכב"א:

הדלה"י - 3:59 / צאת השבת [ר"ת] - 5:52

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

פניני רבינו:

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. (לב. כה.). מבואר במדרש שערב שבת היתה, וי"ל עפ"י דאיתא בגמרא שבת (דף קיט:) דבע"ש שני מלאכים מלווין לו לאדם, אם היה סעודתו מוכנת הרי הם מברכים אותו, וזה שבירכו המלאך, משום דע"ש היתה.

(משיעור חומש שנת תשנ"ט לפ"ק - כתבי תלמידים)

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. (לב. לג.), צ"ע, שהרי בעצם היה כאן נס והצלה שהצליח יעקב לנצח את שרו של עשו, ואדרבה, הו"ל להיות מצוה דוקא לאכול גיד הנשה כדי לעשות זכר לנצחון, דמניעה מאכילה מצינו רק בעניני צער, כמו בתשעה באב וכדו', אבל כאן שמחה היתה? אמנם מכאן יסוד גדול, שאין לו לאדם להכניס עצמו לידי נסיון, וא"כ אף אם התגבר בסוף, מכל מקום אין זה שמחה בשלמות, מאחר שלא היה לו להכניס לידי נסיון, וכן יעקב אבינו שלא היה לו להכניס עצמו לידי סכנה עבור הפחים קטנים וכדכתב הרמב"ן שיעקב אבינו חטא בזה, אין הנצחון שמחה שלימה.

וי"ל שלכן רצה עשו לצאת ממעי אימו כשעברה ליד בית עבו"ז, ואף שבעודו שם הרי למד תורה עם המלאך והיה לו טוב, אלא שסבר עשו שיוכל לעמוד בנסיון, ולכן רצה דוקא להכניס עצמו לידי נסיון [ואכן הוא טעה, ולבסוף יצא מזה עשו].

ופעם אמר הגה"ק מקאצק זיע"א שאינו רוצה חסידים שיש להם יצר הרע והם מתגברים עליו, אלא שרוצה חסידים שלא נותנים ליצר הרע להכנס כלל, והן הן הדברים.

(שם)

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סוכות. (לג. יז.), צ"ב למה קרא שם זה? וי"ל דאחרי שלמד יומם וליל משך י"ד שנים, רצה יעקב לעשות לו זכרון שמעיקרי קניני התורה הוא 'סוכות', דהיינו שהעולם הזה דומה לפרוזדור, ושלא להשתקע בעולם הזה [וכדכתב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק ג)], שזה בעצם זכרון חג הסוכות.

(שם)

ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאישני בישב הארץ וגו' ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי. (לד. ל.), פי' רש"י עכרתם אותי, אין דעתי עימי ע"כ, ונראה שהכוונה כמש"כ הספורנו עה"פ ולא יכל לו: "לא יכול לו. לרוב דבקותו תמיד באל ית' במחשבה ובדבור: ויגע. הודיעו החטא העתיד במדריכי עמו ובדאגתו בזה פסק הדבור ותקע כף ירכו בהאבקו" ע"כ, פי' דכל זמן שהיתה מחשבתו דבוקה בשם לא שייך כלל שיגיע לידי היזק, ורק מפני שנגרם לו הפסק בדבות דעתו היה עלול להיות ניזק. וי"ל הוא שאמר להם יקב כאן עכרתם אותי, שבלבלתם דעתי ונפסק דבקותי, ע"כ פחדי שנאספו עלי והכוני.

וידוע מעשה מרן (הגרי"ז מבריסק) זצ"ל בעת בריחתו ביער מן הרשעים לא היתה שום הפרעה ולא רנאה שוטר בדרך, והנה פתאום באמצע הדרך ואחד מן השוטרים הרשעים עומד לפניהם, אלא שאחר רגע שוב נעלם. אמר אז מרן זצ"ל שכל הזמן היתה מחשבתו דבוקה ב"סגולת הנפש החיים" (שער ג פרק יב), שאין עוד מלבדו כתיב ולא היה אדם יכול להפריע לו, רק רגע זה הפסיק מחשבתו מיד נראה הרודף, וכיון שחזר ודבק דעתו, נעלם, והן דברי הספורנו הנ"ל.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"ב)

* * *

פניני רבינו – בהלכה:

ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר. (לד. כה.), הנה גר שנתגייר משום דבר או משום ממון או משו סאשה, איתא ברמב"ם הלכות איסורי ביאה (פי"ג הי"ד) דלא מקרבים ולא מרחקים עד שיתברר, וכאן נתגיירו משום ממון ומשום נשים ככתוב וידברו אל אנשי עירם וכו' וישבו בארץ ויסחרו אותה וכו' ואת בנותם נקח לנו לנשים, והיה ראוי מעיקר הדין להמתין עד שתתברר אמונתם, ואפשר היא היתה טענת יעקב אבינו, אבל בני יעקב לא רצו בזה בטענתם הכזונה יעשו את אחותנו.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"ב)

ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר. (לד. כה.), מדכתיב איש פי' רש"י נזיר (דף כ"ט) שהיה לוי בן י"ג, ויש לפרש דלפי מש"כ הרמב"ם בהלכות מלכים (סוף פרק ט) ששמעון ולוי דנו את אנשי שכם דין מיתה מפני שלא מיחו בשכם על הגזל, נמצא שעשו בהם דין, וע"כ היו צריכים להיות בני חיובי, בני י"ג.

[וברמב"ם שם ריש הפרק: "על ששה דברים נצטוה אדם הראשון על עבודה זרה ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גלוי עריות ועל הגזל ועל הדינים, אף על פי שכולן הן קבלה בידינו ממש רבנו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוה", וצ"ב מה שכתב בזה "והדעת נוטה",

ואולי כוונתו למש"כ הרמב"ם לעיל מזה סוף פרק ח: "כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבנו שבני נח מקדם נצטוו בהן אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם" ע"כ, ואפשר זוהי כוונת הרמב"ם כאן מש"כ אע"פ שהן מדעת נוטה, לא מפני שכן נצטוו].

(שם)

קול רבינו [מאמרי מוסר והשקפה]:

מאמר "שמך יעקב"

[מתוך ספר בית אב שיחות]

ובכחו זה של יעקב גבר על המלאך, והוא ששאלו המלאך מה שמך ויאמר יעקב, ואמר לו המלאך ישראל יהיה שמך כי שרית עם אלקים ואנשים (שם כט), ואעפ"כ נשאר שמו יעקב כדאיתא בגמרא ברכות (דף יג.) מדכתיב ויאמר אלקים לישראל ויאמר יעקב יעקב, כי זהו עצמותו לבדו ובכח זה שמו ישראל, כי זהו כל האדם, אע"פ שהעולם מכנהו על שם שררתו אבל הוא בעצמו יזכור כי הוא בשלמותו האישית לבד הוא עצמו, בלתי תלוי במעמדו החיצוני - אני יעקב.

וכאמור שבזה היה עיקר ההאבקות של יעקב עם שרו של עשיו, דייקא בזמן שנתברר ש'ויותר יעקב לבדו' במעלתו האישית, כי כל זמן שהוא עם מחנותיו וריבוי עם עשיו יכול עוד לסבלו, כי גם הוא ארבע מאות איש עמו, וישנם האלופי עשיו, אבל עשיו כשלעצמו איננו כלום, וזה שקינא שרו ביעקב בדרגתו של יעקב לבדו, של שלמות דרגתו האמיתית ולא רצה שיקרא עוד שמו יעקב, לא יקרא שמך אלא ישראל, אבל יעקב נשאר בשלו שא"ל הקב"ה יעקב יעקב.

והוא גופא שקראו הקב"ה כן בעת ירידתו למצרים, שידע שאע"פ שהולך לגלות והשררה תאבד בכל זאת אין זה נוגע לעצמך, כי שמך יעקב בכל המצבים ובכל התנאים מלך על מקלו.

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו וגו'. (לב. כה.). ובמדרש (עו, א): "מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ד' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו". וראיתי הביאור בזה כי כמו שהקב"ה מנהיג את עולמו הוא ובית דינו כביכול, ובא הוא ורבות קדש עמו כדמצינו במתן תורה, ויש בחינה של תנו עוז לאלקים, ועל כל זה אין עוד מלבדו כתיב, ואין יחוד כיחוד עצמו ית"ש, שהיה קודם לעולמו והוא אחרי ככלות הכל, כן יש בחינה גם אצל יעקב אבינו, הוא נמנה עם האבות, הוא נמנה עם ב' מחנותיו, וככתוב עתה הייתי לשתי מחנות (שם יא), ונאמר עליו בית יעקב הוא ובניו וב"ב, ועל כל זאת יש גם בחינה של יותר יעקב לבדו, הוא בעצמותו שאינו תלוי בשום סיוע והעם אשר עמו, הוא האדם לבדו לפי דרגתו ושלמותו האישית.

והוא מה שאמרו אצל שלמה בגמרא סנהדרין (דף כ:): שקודם מלך על כל העולם, ואח"כ על ירושלים, ולבסוף - כשהושלך מכסאו ע"י אשמדאי - מלך על מקלו, והוא נשאר המלך שלמה שבמלכותו על עצמו, וע"ז אמר זה חלקי מכל עמלי (קהלת ב. י.), כי זה לבד נשאר לאדם, היא המעלה שקנה לנפשו, זהו האדם עצמו. וזה שאמר יעאע"ה כי במקלי עברתי את הירדן, כשהייתי לבדי בשלמותי, ועכשיו הייתי לשתי מחנות, ועל כן ויירא וייצר לו (לב. ה.), פן ח"ו נפגם שלמות עצמו. והעיד עליו הכתוב שעדיין יותר יעקב לבדו.

רובי תהלוכות של כל בני האדם כל אחד לפי המצב שנמצא בו, והוא עיקר הנסיון לאדם בחיי יום, ואשרי מי שעומד בו, וחנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו (משלי כב. ו.), עיקר קנין לאדם בזה בהתרגלו בימי נעורו או יעמוד לו הכח בזה גם בימי גדלותו ושררתו.

ואפשר דהוא מה דאיתא בגמרא ברכות (דף נח.) בבן זומא שבעת עליה לרגל אמר ברוך שברא כל אלה לשרתני, כי היה יחיד בדורו וכדאיתא ברמב"ם בהקדמת פירוש המשניות.

ויש לדייק למה דייקא אצל בן זומא נאמר כן? ויש לפרש שע"כ נקרא בן זומא ולא בשם רבי, מפני שלא החשיב את תוארו אלא זכר עצמותו, ואם כי גדול הדור היה וכולם נחשבו שבאו לשרתו, הוא היה ונשאר בן זומא, ובזה היה גדול ויחיד בדור, כי היא היתה גדלותו ושלמותו האמתית (עיין עוד בספר בית אב שיחות החדש פרשת וישב מאמר ה.).

ואפשר דהוא גם מה דאיתא בספרים הקדושים שבעת צאת האדם מן העוה"ז שואלים אותו מה שמו, צדיק זוכרו ורשע אינו זוכרו, כי זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב, כי אוי לו לאדם שעליו נאמר "שמני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי" (שיר השירים א. ו.), ואשרי לאדם שבא לכאן ותלמודו בידו, כי זה חלקו מכל עמלו.

ונאמרו הדברים לא רק לגדולים ובעלי שררה, אלא לכל אחד כקטן כגדול, כי האדם מדיני הטבע נמשך אחר אנשי מדינתו וסביבותו, כי כל אחד יש לו איזה מעמד בחברתו, גם בן ישיבה בישיבתו ושיעורו. ויתבונן נא וימצא עד כמה במערכת עשתונותיו הוגה במחשבתו מסביב למעמדו, ובדרכי הבל כאלה עלול לאבד את עצמו ותכליתו, והוא בורח משיעור שהוא לתועלתו מפני שנדמה לו שאינו לפי כבודו, או דוחה חברותא ראויה לו מפני שאינו מתאימה לו לפי סברתו, והכל למצוא חן כלפי חוץ, ושוכח את עצמותו ותכליתו, וכן הם